

M E S E D É L U T Á N

— Szent István koráról. —

A fejedelem gulyása

Mikor az öregasszony kedves unokájával estenden Esztergomból gyalogszerrel hazakerült, a gyerek olyan fáradt volt, hogy nem kellett neki se étel, se ital, hanem mindjárt behuzódott a kunyhóba s mire az öregapja a gulya mellől megjött, már ugy aludt a vackán, mint a bunda.

Az öreg Gedő, mikor a vacsoracsillag feljötté után előkerült, egy árva szót sem kérdezősködött a feleségétől, hogy: mire végezték Esztergomban? Az öregasszony tudta, hogy az ura miért olyan, amilyen, nem is bosszantotta semmi beszéddel, csak elébe adta az ételt szó nélkül, úgy, mintha egyáltalában semmi sem történt volna ezen a szent napon.

Az öreg Gedő nekilátott az evésnek, azonban nem igen ízlett neki a gulyásleves; de nem azért, mintha az nem lett volna jó, hanem azért, mert a gyerek nem ült ott a bogrács mellett!

Félszeggel be-besandított a kunyhóba; látta, hogy a gyermek fekszik, azt is látta, hogy a Bodri bement a kunyhóba, odaszagolt a gyermekhez, meg-megcsóválta a farkát s aztán, mert a gyerek nem szólt hozzá, szépen kifordult a kunyhóból.

Itt az öreg Gedő megbabonázott nagyapai szívében hirtelen felriadt az aggodalom:

— Nem beteg a gyerek?

— Nem biz' a, — felelte az öregasszony, — nincs annak semmi baja, csak elfáradt kegyetlenül. A gyaloglás is kifárasztotta, meg aztán kifárasztotta az a sok szép gyönyörűség, amit Esztergomban látott s hallott!

Az öregasszony elhallgatott s azt várta, hogy most már mégis csak kérdez valamit az ő embere s ő elmondhat mindent, amit el szeretne mondani. De az öreg a viláért sem kérdezte meg, hogy mi volt hát az a sok gyönyörűség, mert sehogy sem tetszett neki ez az egész dolog, s ha nem magának a fejedelemnek lett volna számadó gulyása, aligha nyelte volna le némán azt a sok bosszuságot, amit mostanában ezeknek az új papoknak a dolga kavart fel a lelkében. Hát, igazában mit akarnak ezzel a Jézus Krisztussal? Ha már a fejedelem maga azt mondja, hogy ez az igazi Isten, hát jól van, belenyugszik az ember. De miért kell ezért mindenkinek a papok elébe menni s ott megkeresztelkedni?! Nem elég, ha az asszonyok meg a gye-

rekek megkeresztelkednek, hanem még az öregektől is azt kívánják, hogy vén fejjel letérdeljenek?! Aztán még ha maga volna ott az ember; de azt mondják, százan meg ezren látják, amikor letérdel s meghintik valami szentelt vízzel! Ámbár, ha ugyan még bírná, talán inkább követ hordana az ember valami barátklástrom építéséhez, mint-hogy ezer ember szemeláttára letérdeljen a papok elébe! Az esztergomi halászok beszélték, hogy hogyan megy végbe a dolog s bizony megvallották, hogy soha világegyetükben olyan bajban nem voltak, mint mikor a nagy sokaság szemeláttára a pap elébe letérdeltek, keresztet vetettek; úgy érezte a hátuk, hogy mindenki őket bámulja! Pedig úgy látszik, ezt akarják. A fejedelem tisztartójának kétszer is erre járt már az embere s ugyancsak nógatta őket a bemenetelre. Ez azonban igen bajos dolog, mivelhogy ha valamennyien bemennek, hát ki marad a gulya körül? Ki őrizné a fejedelem gulyáját? A régi Isten? Abban nem hisz már a fejedelem. Az új Istenről, a Jézus Krisztusról pedig még nem bizonyos, hogy gulyásembernek való-e? Ámbár az asszony, de meg az esztergomi halászok is olyan-félét meséltek, hogy a Jézus Krisztus valami jászolban született s születéséről legelőször is a pásztoroknak adtak hírt az angyalok, továbbá azt is mondták, hogy Jézus a szegényemberek javára szólt volna mindig s voltaképpen a somogyi vezér azért csinálta azt a zavarodást, mert attól tartott, hogy István fejedelem úgy összefog a Jézus Krisztus pártfogolt szegényeivel, hogy a régi uraknak befellegzik...

Az öreg Gedő nehézkesen feltápáskodott a bogrács mellől, valami jóéjtszaka-félét morgott a bajusz alól s a Bodrival visszament a gulya mellé.

A gulya régen elpihent már éjtszakára. Az öreg Gedő is leheveredett, de csak nem tudott elaludni: a csillagos eget nézte s nehéz gondolatokat forgatott az elméjében. Ki lakik hát odafenn a magasságos égben, a csillagok felett? A régi, öreg Isten-e, a harcos hadaknak haragos ura, vagy egy másik, az az egy igaz Isten van odafent, aki egyszülött fia által békességet és áldást hirdetett minden népeknek? A csillagok, mint akik az égi titkoknak tudói és hű barátai minden pásztorféle embernek, biztatóan integettek a szemükkel az öreg Gedőnek. Ez azután lassan-lassan ellágyította az öreg gulyás szívét s valami megbánásféle érzés gerjedezett a lelkében, hogy miért nem ment be még a mult esztendőkből Esztergomba, amikor a felesége annyit biztatta s amikor még alig-alig járult valaki az új Isten oltára elé, s ennél fogva meg lehetett volna úgy keresztelkedni, hogy a feleségén kívül talán senki sem látta volna, mikor letérdel és szenteltvizet hintenek a fejére...

A vén Gedő addig-addig nézte a csillagos eget, míg utoljára elaludt csendesen.

Másnap reggel a Dobogókő és az Üstökhegy tetejéről még fel sem szállott a ködfelhő, a gyerek már kinyargalt az öregapjához.

— Jaj, öregapám, de szép volt minden!

Az öreg szeretettel megsimogatta unokájának fejét s biztatta:

— Hát mesélj, ha már olyan szép volt minden!

A gyerek leült az öregapja mellé a szűre s megeredt a szava:

— Annyi szép volt Esztergomban, de annyi, hogy én még sohasem láttam annyi embert!

— Aztán miféle népek voltak?

— Hát gyerekek, lányok, asszonyok, emberek!

— Vén ember is volt köztük?

— Volt bizony; volt ott olyan is, aki kelmednél is öregebb!

Az öreg Gedő oldalvást rápillantott a gyerekre. Hm, talán az öreganyja összefogott ezzel a gyerekekkel s most így akarja ösztökélni a keresztkedésre! A gyerek azonban olyan ártatlan arccal ült ott, hogy az öreg megnyugodott s nagy komolysággal hallgatta a gyereket, akiből csak úgy dült a szó:

— Aztán a pap magyarul beszélt! És milyen szép dolgokat mondott: Jézus Krisztus csakugyan jászolban született és csakugyan Isten fia volt; aztán, mikor keresztfeszítették, meghalt, de harmadnapon feltámadt és felszállt az égbe! Aztán megkeresztelt bennünket az Atyának, a Fiúnak és a Szentlélek Istennek nevében. És az én nevem most már nem Gedő, hanem István, vagyis Pista!

— Ej ha! — szólt az öreg, — hát már most neked az a neved, ami a fejedelemnek a neve? Talán már most le is tettél arról, hogy gulyás legyen belőled?!

— Nem biz én! — erősködött a gyerek. — Azért, hogy én már keresztény István, vagyis Pista vagyok, azért én csak gulyás leszek!

Az öreg Gedőnek nagyon tetszett, hogy, lám, a keresztfézzel nem zavarták meg az unokájának a fejét s a családban mégis marad magnak, aki nem kívánczik épített ház fedele alá!

Pista gyerek ragyogó szemmel beszélt tovább öregapjának, aki úgy tett, mintha csak a gyerek kedvéért hallgatná a beszédet, pedig igazában csak úgy nyelte a szót. Mert, mi tagadás, sok olyasmit mondott a gyerek, amihez hasonlót addig is gondolt az ember, csak nem tudta úgy kimondani, mint ahogy ez a gyerek a papoktól eltanulta.

A gyerekek sokszor együgyű szavai öregapjának egy-

szerü lelkében sok, régen szendergő gondolatot vertek föl s a kis igehirdető lelkesedése belesugárzott az öregnek a vénség által kegyességre lágyított szívébe! Hiszen csak az a térdepelés ne lett volna!

Az öreg Gedő elgondolkozva meg-megcsóválta a fejét. Pista ezt a kételkedés jelének vette s megkérdezte:

— Talán nem hiszi kelmed, hogy igaz, amit mondok?

— Hiszem én!

— No, lássa öregapám, — kapott az öreg szaván a gyerek, — aztán mégsem jött be velem Esztergomba! Most már kelmed is István lehetne!

— Eredj, te golyhó! — szólt az öreg. — Ha eddig elvoltam így, ezután is el leszek! Nem öreg embernek való a keresztelkedés!

— Dehát mondom, hogy sok öreg embert láttam Esztergomban!

— Aztán nem szégyelték ott magukat, annyi tenger ember előtt letérdepelni?

— Nem biz a! A pap meg is dicsérte őket és azt mondta, hogy most már, ámbár öreg emberek, mégis kedves gyermekei lesznek az Istennek, aki megsegíti őket ide-lent is, meg az égben is.

Az öreg Gedő odaképzelte magát az oltár elébe, egyszerre előntötte a forróság, aztán hirtelen, mintha megijedt volna valamitől, felpattant a szürről s felmordult:

— No, engem ugyan nem lát Esztergom!

* * *

Másnap, mikor Pista a kunyhóból kiérkezett öregapjához a gulya mellé, az öreg kérdéssel fogadta:

— Ki járt ma nálunk? Láttam, hogy valaki az imént a hegylábától a legelőszélen a kunyhónk felé tartott.

— Az egyik dömösi vadász szólt be hozzánk s azt újságolta, hogy a fejedelem udvarában az a hír ver, hogy a fejedelemnek arany koronát hoznak valahonnét s király lesz belőle! Magyar király!

Az öreg Gedőből kibuggyant az ősi büszkeség:

— Király! Hiszen a mi fejedelmünk, ha nem király, akkor is több, mint a többi király együttvéve!

— Az ám, — magyarázta a gyerek. — de azt mondja a vadász, hogy amelyik ország keresztény, ahhoz már az illik, hogy királya legyen!

Az öreg csak csóválta a fejét. Hát akármiről esik szó mostanában, mindennek a vége csak a kereszténység?!

— Látom már, hogy nem gulyás, hanem pap akarsz lenni! Folyton-folyvást a Jézus Krisztusról prédikálsz! Talán az öreganyádtól tanulod a prédikációt?

Pista gyerek, mint akit rajtakaptak, elvörösödött, de hirtelenében nem szólhatott, mert nem messze tőlük két

fiatal bika öklelődött össze.

A vén gulyás rájuk kurjantott s indult, hogy rendet csinál köztük, de a Pista gyerek lángoló orcával elébe ugrott öregapjának:

— Hoci öregapám a fütyköst, majd közibük vágok én!

Az öregnek még tetszett is, hogy a gyerek így akarja megmutatni, hogy nem akar pap lenni, hanem gulyás. Pista meg nagy fürgeséggel a verekedő bikák felé szaladt s mikor közelükbe ért, megforgatta a fütyköst és közéjük vágta.

A két bika meghökölt, az azonban, amelyiknek az orrát érte a bot, nekifordult a gyerekeknek, egy szempillantás alatt hozzáugratott s villás szarvával úgy feldobta a levegőbe, hogy a gyerek, szegény, mikor aztán lezuhant, egy jajszó nélkül elterült a földön... összeroncsolt fejéből csorgott a vér...

Az öreg Gedőnek torkába ugrott a szive, elállott a lélekzete, de aztán egy-kettőre ott termett a gyermek mellett, felkapta az ölébe s ahogy csak vén lábaitól kitelt, úgy szaladt vele a kunyhó felé.

...A gyerek aztán egész nap olyan volt, mint aki a végét járja. A szemét nem nyitotta fel, hiába szölongatták, mozdulatlan, néma maradt s látszott, hogy semmit sem tud magáról. Az éjtszaka még keservesebb volt, mert a gyerekek egyre gyengült, az orra megvékonyult, a szemgödre egészen elfeketedett, az álla leesett s egész teste olyan volt, mint a jég. Az öregasszony tördelte a kezét s hol imádkozott, hol jajveszékelt:

— Jaj, jaj, hogy büntet az Isten bennünket! Óh, ez az Isten büntetése rajtunk!

— Hát miért büntetne a *ti* Istenetek! — mordult fel az öreg gulyás, — hiszen azt tartjátok, hogy a *ti* Istenetek jó? Miért büntetne hát?!

— Azért büntet, — fakadt ki az öregasszonyból a keserűség, — mert kend pogány! Az, istentelen pogány!

Az öreg Gedő, mintha ökölrel szíven ütötték volna, úgy megdöbbsent a felesége szavától; nem tudott mit felelni, csak nézte, nézte az eszméletlen fekvő gyereket s mialatt mindaz, amit unokája beszélt neki az Istenről s Jézus Krisztusról, újra meg újra végighömpölygött a lelkén, a töredelemnek mély érzései fakadtak fel öreg szívéből.

A gyerek, mintha öregapjának merő nézését megérezte volna, egy pillanatra fölrebent, homályos szemének megtört tekintetét rávetette öregapjára, a kezével intett neki valamit s aztán megint olyan lett, mint akiben alig-alig van már élet.

Az öreg, kóválygó, nehéz gondolataitól szinte meg-

szédült, felállott hát unokája mellől, lassan kiment a kunyhóból s föltekintett a csillagos égre. És mintha a csillagok is integettek volna valamit s mintha hunyorgatásaikkal mind azt bizonygatták volna, hogy: igen, jól mondta a minap a Pista gyerek, hogy az Isten megtért öreg gyermekeit is kegyelmébe fogadja és megsegíti...

A kunyhóból az öregasszony el-elcsukló zokogása hallott ki. Az öreg Gedő torkát is fojtogatta a sirás s amint szeméből kicsordult egy nehéz könny, ezen keresztül úgy látta, mintha egy csillag elindult volna előtte utat mutatni, úgy, amint ama napkeleti bölcsek előtt járt vala egykor fényes ragyogással...

* * *

Lementében volt a nap, mire az öreg gulyás másnap előkerült. Pista bekötözött fejével akkor már a kunyhó előtt üldögélt s aludtfejet eszegetett. Az öregasszony meg a gyerek már messziről észrevették, hogy az öregnek poros a saruja: hát csakugyan nem a legelőn járt ma, hanem valami poros uton!

Az öreg Gedőnek, mikor meglátta a gyereket a kunyhó előtt, ugrált a szíve örömében és szinte reszkető hangon mondta:

— No, Pista, lám csakugyan megsegített az Isten!

Az öreg észrevette, hogy feleségének és az unokájának is összevillant a szeme, elfordult tőlük s elnézett a legelő felé. Alighogy arra pillantott, mindjárt megakadt a szeme azon, hogy a növendék bikákat nagyon is közel engedték a gulyások a nagy gulyához. Az öreg felharsant:

— Ejnye, erre arra, azt a szentséges szent...

Erre aztán olyan kacskaringós káromkodás következett, hogy a rettenetes istenkáromlástól az öregasszony szinte elsápadt s hirtelen rászólt az öregre:

— Ejha? Hát így káromolja kend az Istent?!

Az öreg elvörösödött a fületövéig s anélkül, hogy visszafelé fordult volna, ezt dadogta:

— Hát hiszen... nem a *mi* Istenünket emlegettem, hanem ezeknek a lusta disznó bojtároknak azt a pogány istenét szidtam csak...

Bartóky József után.

